

Gevolgen decentralisaties voor positie en werkdruk gemeenteraad

Gespreknotitie tbv RTG 8 maart 2018, door Alinda van Bruggen, projectleider Raad in beraad

Gevolgen decentralisaties

In de decentralisaties – in het sociaal domein maar ook de Omgevingswet – komen een aantal ontwikkelingen bijeen: de beweging naar meer vormen van burger-/inwonerparticipatie, de beweging naar meer maatwerk en integraliteit en de beweging naar steeds meer meerschallig werken. De verandering van de opgave voor gemeenteraden ligt daarbij niet alleen in uitbreiding van de inhoudelijke beleidsthema's waarover raadsleden kennis en inzicht moeten vergaren, maar vooral in het *anders* leren invullen van rol van de raad.

Effectief maken van samenspel participatieve en representatieve democratie

De eerste uitdaging voor raadsleden is om het samenspel met inwoners opnieuw vorm te geven. Op een manier die ruimte geeft voor participatie en daarmee de betrokkenheid, energie en kennis die in de samenleving aanwezig is weet te benutten, maar die ook zorgvuldigheid in de belangenafweging, inclusiviteit, transparantie, kwaliteit van deliberatie, legitimiteit en checks&balances waarborgt. De raad heeft hierbij kaderstellend en controlerend een hoofdrol – maar lang niet elke raad is hier ook echt mee bezig. Een risico voor raadsleden is dat de werkdruk rond de inhoudelijke dossiers deze wezenlijke opgave naar de achtergrond dringt. Van raadsleden vergt dat het vermogen te schakelen tussen abstractieniveaus.

Maatwerk en integraliteit

De decentralisaties maken het voor gemeenten mogelijk om meer integrale situationele afwegingen te maken en daardoor betere (maatwerk) oplossingen te kiezen. Vrijwel iedere raad omarmt maatwerk en integraliteit als waarden; maar veel raadsleden worstelen daar in de praktijk mee en hebben meer uitleg, onderling gesprek en handvatten nodig ten aanzien van het verschil tussen maatwerk en willekeur, en hoe zij dat in de praktijk goed kunnen doen. Hoe leg je maatwerk uit aan inwoners? Hoeveel ruimte laat je het college voor maatwerk en hoe controleer je als raad het college op de wijze waarop integrale afwegingen worden gemaakt, zonder je op casusniveau te bemoeien? Dit vergt vaak een gezamenlijk leerproces van raad en college, zonder daarbij afbreuk te doen aan ieders rol in het dualisme. Ook hierbij gaat het om een vraagstuk op meta-niveau, dat veel vraagt van het vermogen van raadsleden om te schakelen tussen concrete casuïstiek en metaniveau, tussen inhoud, politiek en spelregels en processen.

Meerschalligheid

Gemeenten beleggen vanuit hun streven naar draagvlak, efficiency en effectiviteit een deel van hun beleidsvormende en uitvoerende taken op sublokaal of juist bovenlokaal niveau: van dorps- en wijkraden tot tal van bovenlokale samenwerkingsverbanden. Om de werkdruk voor raadsleden hanteerbaar te houden is het zaak om hiervoor in de werkwijze en vergadercyclus passende vormen te vinden. De keuzes die daarin worden gemaakt lijken vooral organisatorisch, maar zijn essentieel voor de rol die de raad feitelijk kan vervullen en verdienen dus gezamenlijke bespreking in de raad.

Wat betekent dit?

Bovenstaande punten impliceren dat raadsleden over een groot vermogen moeten beschikken om te schakelen tussen concrete vraagstukken en metavragen. Dit leidt tot een aantal vragen: (a) in hoeverre kan verwacht worden dat dit vermogen in de gewenste mate aanwezig is binnen gemeenteraden en hoe kunnen raadsleden hierin worden ondersteund?; (b) in hoeverre blijft het raadslidmaatschap hanteerbaar voor alle geledingen van de samenleving?; (c) hoe wordt opnieuw goede balans tussen de raad als politieke arena en de raad als goed bestuur gevonden?

Over Raad in beraad

Tientallen gemeenten hebben in 2017 en 2018 gebruik gemaakt van workshops Raad in beraad, die door het Ministerie van BZK in samenwerking met Raadslid.nu en de Vereniging van Griffiers zijn aangeboden. In deze workshops hebben raadsleden vanuit levensechte dilemma's verkend welke rolnemingen mogelijk zijn en wat die vervolgens betekenen. Onderstaande adviezen aan zijn gebaseerd op de inzichten die in de workshops naar voren kwamen:

1. Organiseer het metagesprek

Om als raad of raadslid de spelverdeler in de lokale democratie te worden, is het nodig om regelmatig te reflecteren op hoe je het doet. Bespreek hoe u omgaat met de politieke versus de bestuurlijke rol van de raad, met ruimte voor maatwerk en initiatief en met dingen die misgaan. Organiseer dit in overleg met de griffie: periodiek, als (half)jaarlijkse heisessie, al dan niet samen met het college, al dan niet met kritische coaches van buiten.

2. Besteed meer aandacht aan proceskaders: bepaal de spelregels voor participatie

Meer co-creatie tussen inwoners en gemeente, meer loslaten en maatwerk hoeven niet per se te betekenen dat uw rol als raad kleiner wordt. Juist in deze ontwikkeling is het cruciaal dat eerlijke spelregels worden ontwikkeld en gehandhaafd, waarbij zorgvuldig wordt omgegaan met de verschillende belangen die er in de samenleving zijn. Pak daar uw rol als raad(-slid). Stel kaders voor participatie en hou als volksvertegenwoordiger goed in de gaten hoe dit uitwerkt!

3. Zorg dat u aan de voorkant komt

U kunt alleen echt op hoofdlijnen sturen wanneer u voldoende aan de voorkant begint. Wacht niet af tot er voldragen voorstellen vanuit het college komen, maar wees proactief. Werk bijvoorbeeld vanuit een strategische raadsagenda; neem het initiatief om rond belangrijke thema's als raad zelf aandachtspunten te formuleren die ambtelijke organisatie en college kunnen meenemen in hun voorstellen.

4. Maak de werkdruk hanteerbaar – vermijd ballast

Als u over alles wilt meepraten en beslissen, kunt u nergens meer echt aandacht aan besteden. Maak slimme keuzes: wat zijn de echt belangrijke en bepalende zaken? Zorg dat u daar als raad aan de bal bent. Bijvoorbeeld door in het Omgevingsplan op die thema's te werken met kwaliteitseisen in plaats van dichte normen, en gebruik te maken van het adviesrecht van de raad. Maar maak daarvoor dan ook ruimte, door andere minder belangrijke zaken te delegeren aan het college of los te laten.

5. Creëer meer grip in regionale samenwerking door procesafspraken

Laat u niet wijsmaken dat je als raadslid het nakijken hebt bij regionale samenwerking. Claim aan de voorkant ruimte om kaders te stellen en te bepalen wat u loslaat, en formuleer duidelijk wat u (bijv. over lokale consequenties) wilt zien in voorstellen vanuit bovenlokale samenwerkingsverbanden. Natuurlijk staat u in samenwerkingsverbanden nooit alleen aan het stuur, maar dat geldt ook voor de andere samenwerkingspartners.

6. Investeer in uw team

De rol van raadslid is boeiend en veelzijdig. Als u die voor het eerst mag gaan spelen, komt er veel op u af. Investeer in nieuwe raadsleden, neem hen mee in het denken over de eigen rol en organiseer reflectiemomenten. Benut ook vooral hun frisse blik en verwonderde vragen, ook als spiegel voor de vanzelfsprekendheden bij ervaren raadsleden.

Voor meer informatie: alinda.van.bruggen@wagenaarhoes.nl of 06-1506032